

Biskupi Jugoslavije: UPUTA O ENCIKLICI PAVLA VI »Humanae vitae«, izdalo Hrv. knjiž. društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1970.

Moramo biti zahvalni našim biskupima na ovoj Uputi. U prvom redu zbog jasnog stava da »podržavaju nauku Papine enciklike u cijelosti i bez kolebanja« (str. 2). Osim toga zbog naglašenih osporavanih točaka u jednom dijelu naše teološke literature, npr. zbog preciznog iznošenja pojma naravnog zakona. Isto tako u pitanju terminologije biskupi ističu kako riječima treba dati njihovo stvarno značenje i objektivni, a ne subjektivni sadržaj. Od velike je idejne i praktične važnosti tumačenje slučajeva u kojima može biti uzeta u obzir »bona fides« (str. 19-20), pa je i taj tekst Upute vrijedan pažnje.

Nema sumnje, naši biskupi tvrde da se protiv enciklike ne smije »javno govoriti ili pisati« (str. 20). Posve jasno. Možda će se tko god malo zaustaviti na tvrdnji da katolik koji bi imao razborite razloge protiv Enciklike nije dužan u sebi prionuti uz naučavanje Enciklike (str. 20), jer Koncil (LG br. 25) traži od vjernika religiozni pristanak i uz naučavanje koje nije ex cathedra. Osim toga, takav bi vjernik više držao do svojih nego do Papinih razloga, u jednu riječ: ne bi dokazao istinski posluš prema crkvenom učiteljstvu.

Može li se u tom slučaju govoriti o čvrstoj dobroj vjeri, odnosno o nesavladivoj zabludi? Bez sumnje, lako je shvatljivo da se u nekom slučaju može i to dogoditi, ali općenito govoreći ovdje se može pojaviti pokoja nejasnoća. Načistu smo da savjest svakog vjernika mora biti u skladu s Božjim zakonom i otvorena prema crkvenom učiteljstvu (GS br. 50) i da pravi

sin Crkve neće zastupati mišljenja protivna crkvenom naučavanju (GS br. 51).

Pitanje, dakle, može nastati: Kako se može govoriti o nesavladivoj zabludi kod vjernika kojemu je prikazana crkvena nauka? Ako on pristane uz crkveno naučavanje jer je to on shvatio, i poslije nego je on to shvatio, temelj njegova pristanka jest njegov osobni autoritet, a ne autoritet Crkve. Osim toga, nesavladiva zabluda prestaje onog časa kada subjekt zna, i to od kompetentnih osoba, da je njegova savjest pogrešna. Tada mu savjest barem postaje dvoumna, a takva nije dopušten kriterij za postupanje ili djelovanje.

Može li se načelno odobriti da netko kroz stanovito vrijeme slijedi svoje mišljenje za koje zna da je protivno naučavanju Crkve? Koja mu korist od takve Crkve kada vjernost njezina naučavanja on podređuje svojem naučavanju, pa bilo i za neko izvjesno vrijeme? Bona fides je pokolebana onog časa kada ispovjednik, teolog ili župnik vjerniku saopći ispravno stanovište Crkve. Prema tome, načelno nije jasno koliko i dokle vrijedi vjernikovo osobno mišljenje.

Druga je stvar **post factum**, tj. kada se vjernik ispovijeda da je formirao savjet na bazi raznih tumačenja ili mišljenja pojedinaca, i po tako formiranoj savjesti postupao, tada je očito da može opstojati bona fides i dovoljan razlog za odriješnje, ali **ante factum**, prethodno i načelno, prestat će bona fides i error invincibilis (barem što se tiče praktičnih postupaka kao što je: bez ispovijedi ići na pričest) kada mu kompetentne osobe reknu da je na krivom putu. Ako bi se on oslonio ili bi mu se reklo da se može osloniti na svoje »razborite razloge«, značilo bi da se u načelu uvodi subjektivizam i relativizam.

Kratko rečeno: ostaje neka sumnja u osnovanost »razboritih razloga« koji mogu opstojati kod vjernika uz istodobno znanje da crkveno učiteljstvo naučava protivno. Nije jasno kako se može prije pričesti računati na bona fides ili error invincibilis kada je tom vjerniku jasno da Crkva naučava drugo, protivno onome što misli. Prednost ima Crkva, a ne njegovo mišljenje.

J. K.

DR ČEDOMIL ČEKADA, Crkva-svećeništvo-svećenici, Đakovo, I 1967, II 1968.

Pero plodnog pisca i autentičnog vjerskog mislioca davno je poznato našoj javnosti. Stil pišečev je neposredan, živ, dinamičan. A ideje su mu nadasve jasne, iskrene, jako naglašene. Nije se lako oteti zračenju ideja što se u djelu iznose. Možda su formulirane s ustaljenih pozicija, u okviru starije izražajne problematike, ali jasnoća je svojstvo istine svih vjekova, pa i pred ovim djelom čovjek, kršćanin i vjernik mora da se povuče u sebe, zamisli, i nastoji steći pravu orijentaciju.

Pisac zalazi u dušu modernog čovjeka, recimo »neomoderniste« i čitaoca koji se ne zna snaći. Doista, bolje bi bilo da je pisac sumarno iznošenje idejnih zastranjenja (sv. II, str. 5-6) prikazao na početku prvog sveska, orijentacija bi bila lakša. Znaló bi se odmah oko kojih se središnjih istina kreću mnoga lutanja. Pisac dobro zna da se ova velika zastranjenja ne nalaze u krutom obliku kod nas, radije bih rekao da je ovo djelo kao upozorenje, kao poziv na oprez, signal koji upozorava na pažnju. Ako su duboka zastranjenja izvan naših granica, recimo na otvorenom moru, mi smo donekle u luci, ali valovi dopiru i do nas.

Možda će netko pisca odmah ubrojiti u tzv. »konzervativce«, ali takav simplicizam (duh novinarstva i ulice) malo koristi bistrenju pojmová. Ne radi se o konzervativizmu ni progresizmu, nego se radi da li netko ostaje na liniji autentične vjerske misli ili ne. A za nas je crkveno učiteljstvo kriterij istine, prema tome dijeljenje pisaca na ta dva tabora više je neozbiljnó nego naučno. Zamisljivo da se tim »krštavanjem«

bave oni koji su najmanje zaslužni u promicanju teološke misli, jer su, možda, jedva što ili ništa napisali, ali se zabavljaju djetinjstkim stavovima stvaranja stranaka.

Pisac odbija i tvrdoglavi konzervativizam i revolucionarno istrčavanje. Međutim, ako lijek treba metnuti na ranu, smatra da je danas veća pogibelj u »revolucionarnom istrčavanju« kako ga pokazuje neomodernizam, pa upire prstom na pogibelj zastranjenja, kao da hoće reći: vratite se s kriva puta, ili onima koji još nijesu krenuli! pažnja!

Poznato je da su veliki nosioci tzv. progresivnih misli oštro reagirali na pretjeranosti, npr. Rahner (vidi BS, 1969, str. 385). Nije istina da pisac samo naglašuje zastranjenja, njegov je odnos prema istini najprije pozitivne naravi, a iz svjetla istine želi pokazati na tamne strane protivnih mišljenja. To čini i Papa u čestim svojim govorima. Najprije svjetlo, poslije tama.

Sigurne su neke opaske: pisac ne luta po stratosferi apstraktné teologije koja nije u stanju podnijeti metodu verificiranja ili prenosa na praksu (I str. 215), jer ta je apstraktna metoda možda za savršene duše što se nalaze na najvišem stupnju mističnih doživljavanja kámo obično smrtnici ne dopijevaju. A takve teologije ima i kod nas, u modi fraziranja, prenosa smisla, alijenacije pojmova, pjesničkih izraza itd.

U ovom dijelu jasno vidimo što znači govoriti konkretno. To je kao neki dijalog s modernim čovjekom u prostoru vjere, sa svećenikom. Očito je da općenita pitanja u konkretnosti života malo koriste, npr. malo koristi raspravljati o dijalogu u zraku, mnogo je bolje provoditi dijalog na konkretnom polju, u određenim pitanjima, jer ne postoji dijalog *ut sic*. Toma bi rekao da »sermones morales universales sunt manus utiles«.

Pohvalno je što se autor drži načela kontinuiteta i gradualnosti. Bez kontinuiteta ttpjela bi vjera, bez gradualnosti vrijeđa se mudrost života, zbog toga se može reći da su mnogi nosioci nekih ideja na raznim područjima doktrine i discipline sami krivi za neuspjeh, jer su pretjerali, a pretjeranost se osveti najprije onomu koji pretjeruje, a onda i njegovom pothvatu.